

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Методичні вказівки
до виконання розрахунково-графічної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок» всіх форм навчання**

Затверджено
на засіданні кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування
Протокол № 12
від «05» 06 2023 р.

Чернігів 2023

Фінанси підприємств. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» / Укл.: Тарасенко А.В., Тарасенко О.О., Кальченко О.М. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 29 с.

Укладач: Тарасенко Артем Валерійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Тарасенко Олена Олександрівна, кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Відповідальний за випуск: Дубина Максим Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Рецензент: Панченко Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ....	4
3 ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	5
4 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ....	5
5 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
5.1 Горизонтальний та вертикальний аналіз.....	7
5.2 Коефіцієнтний аналіз.....	8
5.3 Оцінка ліквідності підприємства.....	8
5.4 Оцінка фінансової стійкості підприємства.....	9
5.5 Оцінка ділової активності підприємства.....	10
5.6 Оцінка рентабельності підприємства.....	12
5.7 Оцінка ймовірності банкрутства підприємства.....	13
6 ПІДБІР ЛІТЕРАТУРИ, СТАТИСТИЧНОЇ ТА ІНШОЇ ІНФОРМАЦІЇ....	16
7 ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ.....	17
8 РЕЦЕНЗУВАННЯ РГР, ЇЇ ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ..	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	22
ДОДАТКИ.....	26

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно з навчальним планом здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітнього ступеня «Бакалавр» денної та заочної форм навчання виконують розрахунково-графічну роботу з дисципліни «Фінанси підприємств».

Мета роботи полягає в:

- закріпленні, поглибленні й розширенні теоретичних знань, які здобувачі вищої освіти отримали при вивченні дисципліни «Фінанси підприємств»;
- поглиблення навичок самостійної роботи із Законами України, Постановами Кабінету Міністрів України та Національного банку України, іншими нормативно-правовими актами і спеціальною економічною літературою;
- розвитку практичних навичок та їх використання при вирішенні конкретних ситуацій, що виникають при здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємств;
- удосконаленні навичок критичної оцінки організації та стану господарсько-фінансової діяльності підприємств в сучасних умовах.

Завданням виконання розрахунково-графічної роботи є:

- вміння використати наукові досягнення при розкритті обраної теми;
- використання отриманих теоретичних знань та практичних навичок здобувачів вищої освіти у вирішенні конкретних фінансових проблем;
- планування роботи по підготовці РГР, вивченню діючих нормативних актів, чинного законодавства, монографій, навчальних посібників, спеціальної періодичної літератури з питань фінансів підприємств;
- вміле використання наукових досягнень з обраної теми та формування при цьому особисті думки, висновків та пропозицій.

Умовою допуску до іспиту є виконання, оформлення та захист розрахунково-графічної роботи.

2 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Розрахунково-графічна з дисципліни «Фінанси підприємств» являє собою самостійно підготовлену роботу, в якій здобувач вищої освіти показує рівень і якість засвоєння основних розділів курсу, вміння аналізувати і узагальнювати ключові фінансові питання курсу у взаємозв'язку з іншими науками, самостійно працювати над літературою, обґрунтовувати і правильно формулювати висновки і пропозиції.

Розрахунково-графічна робота повинна базуватися на теоретичних та методичних положеннях фінансової науки, виявити знання здобувачів вищої освіти матеріалу, який розглядається, застосовувати елементи творчого підходу та новизни, особисті пропозиції автора з більш ефективного вирішення даного питання в порівнянні з існуючим.

У процесі виконання розрахунково-графічної роботи здобувачі вищої освіти повинні показати знання і правильне розуміння закономірностей і

процесів, що відбуваються у сфері фінансів підприємств; вміння використовувати законодавчі та нормативні документи, літературні джерела, аналізувати фінансову звітність підприємства та чітко аргументувати власну точку зору з заданої теми; обґрунтовувати власні висновки, рекомендації та пропозиції, щодо вдосконалення існуючої практики в галузі питань, які досліджуються; вміння застосовувати здобуті знання для вирішення практичних завдань.

При виборі літератури слід спиратися на Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України, учбову літературу, наукову літературу з окремих питань дисципліни, а також на наукові і дослідницькі матеріали, які публікуються в періодичній пресі та спеціальних, фахових виданнях.

Розробка теми має носити дослідницький характер і передбачати всебічну характеристику об'єкту дослідження, оцінку існуючого положення та стану об'єкта дослідження

Результати досліджень слід сформулювати стисло, у вигляді висновків та пропозицій.

3 ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Розрахунково-графічна робота з фінансів підприємств виконується на матеріалах отриманих згідно варіанту вказаного викладачем (тематика робіт наведена в додатку А).

Розрахунково-графічна робота виконується у відповідності до розробленої тематики, яка орієнтує здобувачів вищої освіти на вивчення актуальних проблем діяльності підприємств в сучасних умовах.

Розрахунково-графічна робота виконується державною науковою мовою. Здобувач вищої освіти повинен самостійно формувати свої думки, не допускати повторень. Викладання тексту повинно бути логічним, аргументованим і грамотним. В роботі не допускаються стилістичні, орфографічні та граматичні помилки. Здобувач вищої освіти повинен слідкувати за тим, щоб у роботі не було ніяких непорозумінь між окремими її положеннями та даними, приведеними в окремих таблицях, схемах, фінансовій та статистичній звітності.

Розрахунково-графічну роботу необхідно подати на рецензування не пізніше строку, визначеного керівником.

Незадовільно виконана розрахунково-графічна робота повинна бути доопрацьована у відповідності з відзначеними недоліками викладачем-рецензентом.

4 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Перед тим, як приступити до написання розрахунково-графічної роботи, слід скласти план, на основі попереднього ознайомлення за допомогою літературних джерел з проблеми дослідження. Наявність плану забезпечує

послідовність викладу, правильну структуру роботи, більш повне охоплення матеріалу з теми.

Розрахунково-графічна робота повинна мати певну логічну побудову, послідовність та завершеність відповідного кола питань.

Розрахунково-графічна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, переліку посилань та додатків.

У *вступі* необхідно: обґрунтувати актуальність теми дослідження; визначити мету та завдання дослідження; зазначити методи дослідження та джерела інформації; вказати предмет та об'єкт дослідження.

Вступ повинен становити 2-3 сторінки.

У *першому розділі* розрахунково-графічної роботи – теоретичному, потрібно розкрити теоретичні основи по темі. Для цього необхідно на базі літературних джерел стисло, критично висвітлити думки різних вчених з предмету дослідження, узагальнити їх і зробити особисті висновки з проблеми, що досліджується. При розгляді цього питання необхідно також розкрити зарубіжний досвід щодо теми РГР. У першому розділі необхідно проаналізувати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємства, на базі матеріалів якого виконується розрахунково-графічна робота.

Перший розділ роботи повинен становити 10-12 сторінок.

Другий розділ – практичний. Виконується на базі конкретного підприємства (за вибором здобувача вищої освіти). Для цього необхідно скористатись основними формами фінансової звітності підприємства: «Баланс» та «Звіт про фінансові результати» за два останні роки.

Обов'язковою вимогою для розрахунково-графічна роботи з будь-якої теми є виконання п.п. 2.1., який має назву «Загальна фінансово-економічна характеристика підприємства». У даному підпункті здобувач вищої освіти повинен: вказати форму власності, вид діяльності, особливості організації фінансів і фінансових відносин даного підприємства виходячи з його організаційно-правової форми, особливості оподаткування підприємства та дослідити положення на ринку (конкуренти, споживачі, постачальники).

У п.п. 2.2 «Експрес-діагностика фінансового стану підприємства» виходячи із загальних відомостей про підприємство та на основі форм фінансової звітності здобувач вищої освіти повинні провести розрахунки фактичних показників фінансового стану, зокрема:

- горизонтальний та вертикальний аналіз балансу підприємства;
- показники ліквідності підприємства;
- показники фінансової стійкості підприємства;
- показники ділової активності підприємства;
- показники рентабельності підприємства;
- оцінка ймовірності банкрутства підприємства.

Виходячи із розрахованих вищенаведених показників дати комплексну оцінку фінансового стану підприємства. Розрахунок проводиться на початок та кінець аналізованого періоду. Потім фактичні дані порівнюються між собою і з нормативними показниками.

Другий розділ роботи повинен становити 13-15 сторінок.

У висновках необхідно зазначити позитивні і негативні сторони проведеного дослідження; подати стислі висновки щодо кожного розділу роботи; внести пропозиції по подальшому удосконаленню фінансової діяльності досліджуваного підприємства та по розв'язанню найважливіших проблем теми.

Висновки пишуться після завершення написання всієї роботи обсягом 1-2 сторінки.

Усі частини розрахунково-графічної роботи повинні бути логічно пов'язані між собою, доповнювати та поглиблювати одна іншу.

Загальний обсяг розрахунково-графічної роботи (без переліку посилань та додатків) – 20-25 сторінок тексту.

У переліку посилань мають бути вказані лише ті джерела, які дійсно використовувалися. Навчальну і спеціальну літературу з теми РГР здобувач вищої освіти вибирає самостійно, використовуючи для цього алфавітний, предметний або систематизований каталоги бібліотек.

5 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС- ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Метою оцінки фінансового стану підприємства є проста і наочна оцінка динаміки його розвитку, визначення результативності підприємницької діяльності, підготовка матеріалів для прогнозування діяльності підприємства в майбутньому.

Фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, доцільністю їхнього розміщення і ефективністю використання, здатністю підприємства фінансувати свою діяльність та вчасно здійснювати платежі.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його операційної, інвестиційної і фінансової діяльності.

Методами аналізу фінансового стану підприємства є горизонтальний та вертикальний аналіз та аналіз із застосуванням коефіцієнтів.

5.1 Горизонтальний та вертикальний аналіз

При горизонтальному аналізі визначаються абсолютна і відносна зміна статей балансу. Аналізуючи динаміку валюти балансу, порівнюють її значення на початок і кінець року. Зменшення валюти балансу на кінець року свідчить про скорочення підприємством обсягів його господарської діяльності.

Вертикальний аналіз на відміну від горизонтального показує динаміку статей фінансової звітності за ряд років. Цей аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. При проведенні такого аналізу ціла частина прирівнюється до 100% і обчислюється питома вага кожної її складової. За цілу частину проймають підсумки балансу і обсяг реалізації згідно звіту про фінансові результати. за допомогою даного методу визначають вплив показників окремої статті на діяльність підприємства.

5.2 Коефіцієнтний аналіз

Аналіз із застосуванням коефіцієнтів полягає в тому, що оцінку фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою фінансових коефіцієнтів, розрахованих на основі Форми №1 і Форми №2. За даним методом вивчаються такі важливі аспекти фінансового стану і результатів діяльності підприємства як показники ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності.

5.3 Оцінка ліквідності підприємства

Ліквідність означає здатність підприємства перетворити актив у гроші швидко і без втрат його ринкової вартості. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних зобов'язань. При оцінці ліквідності розраховують три коефіцієнти:

- коефіцієнт загальної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Різні показники ліквідності не тільки дають характеристику фінансового стану підприємства при різному обліку ліквідності коштів, але і відповідають інтересам різних повніших користувачів аналітичної інформації.

Коефіцієнт поточної ліквідності – характеризує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань.

$$K_{пл} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}} = \frac{A1195}{П1695} \quad (5.1)$$

Згідно загальноприйнятим стандартам вважається, що цей коефіцієнт повинен знаходитися у межах: $1 \leq K_{пл} \leq 2$.

Нижня межа обумовлена тим, що оборотних коштів повинно бути достатньо хоча б для погашення короткострокових зобов'язань.

Перевищення ж оборотних активів над зобов'язаннями більш ніж в 2 (3) рази теж є небажаним, бо може свідчити про порушення структури капіталу.

Коефіцієнт швидкої ліквідності – характеризує можливість погашення фірмою короткострокових зобов'язань поточними активами за відрахуванням запасів.

$$K_{шл} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}} = \frac{A1195 - (A1100 + A1110)}{П1695} \quad (5.2)$$

Згідно загальноприйнятим стандартам вважається, що цей коефіцієнт повинен знаходитися у межах: $0,6 \leq K_{ил} \leq 0,8$.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності – він є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частку короткострокових зобов'язань можна погасити негайно.

$$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}} = \frac{A1165 + A1160}{П1165} \quad (5.3)$$

Прийнятним є значення коефіцієнту у межах 0,2 – 0,3. На практиці значення бувають значно нижчі, адже дані балансу відображають величину грошових коштів на певну дату, які можуть змінитися вже на наступний день з дня складання балансу. Перевищення межі 0,3 свідчить про надлишок грошових коштів та їх неефективне використання на підприємстві, що негативно впливає на рентабельність підприємства, оскільки залучений капітал вкладається у неробочі активи, якими є грошові кошти та їх еквіваленти.

5.4 Оцінка фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, що забезпечують йому незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування.

Фінансова стійкість підприємства оцінюють за допомогою таких показників:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику.

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) – характеризує частку власного капіталу в загальній сумі коштів, що авансовані в його діяльність. Чим вище значення K_a , тим підприємство більш стійке, стабільне і більш незалежне від зовнішніх кредиторів. На практиці встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_a = 0,5$.

$$K_a = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Всього джерел коштів}} = \frac{\Pi_{1495}}{\Pi_{1900}} \quad (5.4)$$

Коефіцієнт фінансової залежності – характеризує частку залучених коштів

в загальній сумі коштів фінансування. Рекомендоване значення $K_{ф.з.} < 2$.

$$K_{ф.з.} = \frac{\text{Всього джерел коштів}}{\text{Власний капітал}} = \frac{A_{1900}}{A_{1495}}. \quad (5.5)$$

Зростання цього показника в динаміці означає зростання частки позикових коштів в фінансуванні підприємства, а отже, втрату фінансової незалежності. Якщо $K_{ф.з.}$ наближається до 1, це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

Коефіцієнт фінансового ризику – характеризує співвідношення позикових та власних коштів і показує кількість позикових коштів, залучених підприємством на 1 гривню вкладених в активи власних коштів. Критичне значення $K_{ф.р.} = 0,5$. Рекомендоване значення $K_{ф.р.} < 1$.

$$K_{ф.р.} = \frac{\text{Залучені кошти}}{\text{Власний капітал}} = \frac{\Pi_{1595} + \Pi_{1695} + \Pi_{1700}}{\Pi_{1495}}. \quad (5.6)$$

Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості, і, навпаки.

5.5 Оцінка ділової активності підприємства

Ділова активність підприємства проявляється в динамічності його розвитку, досягненні поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту.

Ділову активність можна оцінити на якісному і кількісному рівні, для чого використовують різні показники оборотності.

Як правило, в структурі оборотних активів підприємства велику частину складають запаси і дебіторська заборгованість. Збільшення питомої ваги запасів в структурі активів може свідчити про наступне:

- збільшення виробничого потенціалу;
- формування більш мобільної структури активу, що сприяє прискоренню обігових засобів підприємства;
- прагнення захистити кошти від знецінювання під впливом інфляційних процесів за рахунок вкладень у запаси;
- вибір господарської політики підприємства, внаслідок проведення якої значна частина активів і мобілізація запасів ліквідуються.

Збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі активу може свідчити про надання підприємством комерційного кредиту споживачам своєї продукції.

Коефіцієнти оборотності використовуються для визначення тенденцій обертання запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості на основі балансу

і звіту про фінансові результати. На практиці набули поширення наступні показники ділової активності:

- коефіцієнт оборотності запасів;
- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт оборотності активів.

Коефіцієнт оборотності запасів – показує, скільки оборотів за рік здійснили запаси, тобто скільки разів перенесли свою вартість на готові вироби:

$$K_{об}^з = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середня вартість запасів}} = \quad (5.7)$$

$$= \frac{\Phi 2050}{\left((A1100^0 + A1110^0) + (A1100^1 + A1110^1) \right) / 2}$$

Чим вище даний коефіцієнт, тим скоріше обертаються запаси; зменшення коефіцієнта на кінець року в порівнянні з коефіцієнтом, розрахованим на початок періоду, свідчить про зменшення швидкості оборотності запасів, а отже про зниження ефективності їх використання.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості характеризує, скільки в середньому разів за звітний період дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти.

$$K_{об}^{дз} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість дебіторської заборгованості}} = \quad (5.8)$$

$$= \frac{\Phi 2000}{(A1125^0 + A1125^1) / 2}$$

Чим більша кількість оборотів, тим швидше підприємство одержує плату від своїх дебіторів:

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати наявної заборгованості:

$$K_{об}^{кз} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середня вартість кредиторської заборгованості}} = \quad (5.9)$$

$$= \frac{\Phi 2050}{(П1615^0 + П1615^1) / 2}$$

Коефіцієнт оборотності активів (коефіцієнт трансформації) – показує скільки разів за звітний період здійснюється повний цикл виробництва і обігу,

що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку або скільки грошових одиниць принесла кожна одиниця активів:

$$RO = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість активів}} = \frac{\Phi 2000}{(A1300^0 + A1300^1) / 2}. \quad (5.9)$$

З допомогою даного коефіцієнта оцінюються активність використання підприємством всіх наявних ресурсів незалежно від джерел їх залучення.

Для показників ділової активності не існує абсолютних нормативних значень, тому що ці показники різко коливаються за галузями. Позитивною тенденцією вважається збільшення цих показників в динаміці.

5.6 Оцінка показників рентабельності підприємства

Важливим узагальнюючим показником, який характеризує кінцевий результат діяльності підприємства є прибуток.

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує таке поняття, **як рентабельність**.

Рентабельність – відносний показник, що характеризує рівень прибутковості (ефективності) підприємства.

Підприємство вважається рентабельним, якщо результати від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва і утворюють прибуток, достатній для нормального функціонування підприємства.

Визначаючи показники рентабельності, в чисельнику завжди знаходиться прибуток, а у знаменнику можуть бути витрати, загальні активи, власний капітал, поточні активи та інші.

Залежно від того, з чим порівнюється обраний показник прибутку, розрізняють три групи показників рентабельності:

- 1) витратні (валова рентабельність продукції; рентабельність операційної діяльності);
- 2) дохідні (чиста рентабельність продажу);
- 3) ресурсні (рентабельність активів; рентабельність власного капіталу).

Валова рентабельність продукції – показує, скільки отримано валового прибутку з кожної гривні, витраченої на виробництво продукції:

$$R_{\text{пр}} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} \quad (5.10)$$

Рентабельність операційної діяльності – показує, скільки отримано прибутку з кожної гривні понесених операційних витрат:

$$R_{\text{од}} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Операційні витрати}} \quad (5.11)$$

Чиста рентабельність продажу – характеризує ефективність усіх видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної й фінансової та відображає вплив структури капіталу і фінансування підприємства на його рентабельність:

$$R_N = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} = \frac{\Phi_{2350}}{\Phi_{2000}} \quad (5.12)$$

Рентабельність активів – характеризує ефективність використання всіх активів підприємства для отримання прибутку і показує, скільки прибутку приносить кожна інвестована (вкладена) в активи гривня:

$$\begin{aligned} ROA &= \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}} = \\ &= \frac{\Phi_{2350}}{(A_{1300} \text{ гр.3} + A_{1300} \text{ гр.4}) / 2} \end{aligned} \quad (5.13)$$

Рентабельність власного капіталу – показує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал. Цей показник важливий насамперед для власників:

$$\begin{aligned} ROE &= \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}} = \\ &= \frac{\Phi_{2350}}{(П_{1495} \text{ гр.3} + П_{1495} \text{ гр.4}) / 2} \end{aligned} \quad (5.14)$$

Для показників рентабельності, так як і для показників ділової активності не існує абсолютних нормативних значень, тому що ці показники різко коливаються за галузями. Позитивною тенденцією вважається збільшення цих показників в динаміці.

5.7 Оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Насправді ж банкрутство далеко не завжди супроводжується повною ліквідацією підприємства, а, навпаки, частіше означає перерозподілекономічних ресурсів від недієздатних до більш вдалих власників. У такому розумінні процедуру банкрутства підприємства слід розглядати як одну з форм реструктуризації бізнесу.

Дослідження ймовірності банкрутства підприємства дозволяє виявити

параметри кризового розвитку підприємства та вчасно розробити систему організаційно-економічних заходів щодо його фінансового оздоровлення.

На сучасному етапі в міжнародній і національній практиці для оцінки ризику банкрутства широко використовують дискримінантні факторні моделі. Найбільшої уваги заслуговують: моделі Альтмана, Спрінгейта, Ліса, Таффлера і Тішоу, Чессера, Терещенко тощо.

Модель Е. Альтмана:

$$Z_a = 3,107X_1 + 0,995X_2 + 0,42X_3 + 0,847X_4 + 0,717X_5, \quad (5.15)$$

$$\text{де } X_1 = \frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2190}}{A_{1300}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2000}}{A_{1300}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}} = \frac{\Pi_{1495}}{\Pi_{1900} - \Pi_{1495}};$$

$$X_4 = \frac{\text{Нерозподілений прибуток}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Pi_{1420}}{A_{1300}};$$

$$X_5 = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Pi_{1495} - A_{1095} + \Pi_{1595}}{A_{1300}}.$$

Якщо $Z_{\text{Ал}} < 1,23$, то підприємству загрожує банкрутство, якщо $Z_{\text{Ал}} > 1,23$, то підприємство має стійкий фінансовий стан.

Модель Спрінгейта:

$$Z_{\text{Спр}} = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4, \quad (5.16)$$

$$\text{де } X_1 = \frac{\text{Робочий капітал}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Pi_{1495} - A_{1095} + \Pi_{1595}}{A_{1300}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2190}}{A_{1300}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{\Phi_{2190}}{\Pi_{1695}};$$

$$X_4 = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2000}}{A_{1300}}.$$

Якщо $Z_{\text{Спр}} < 0,862$, то підприємство вважається потенційним банкрутом. При $Z_{\text{Спр}}$ більше за $0,862$ підприємство можна вважати таким, що функціонує

нормально.

Модель Таффлера і Тішоу:

$$Z_{Ta} = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4, \quad (5.17)$$

$$\begin{aligned} \text{де } X_1 &= \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{\Phi_{2190}}{\Pi_{1695}}; \\ X_2 &= \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Позиковий капітал}} = \frac{A_{1195}}{\Pi_{1595} + \Pi_{1695}}; \\ X_3 &= \frac{\text{Поточні зобов'язання}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Pi_{1695}}{A_{1300}}; \\ X_4 &= \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2000}}{A_{1300}}. \end{aligned}$$

Якщо величина Z_{Ta} більша за 0,3, це говорить про те, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо Z_T менша за 0,2, то банкрутство є більш ніж вірогідним. Проміжок від 0,2 до 0,3 становить так звану «зону невизначеності».

Модель Чессера:

$$Z_{ч} = -2,0434 - 5,24X_1 + 0,0053X_2 - 6,65X_3 + 4,4009X_4 - 0,0791X_5 - 0,102 X_6, \quad (5.18)$$

$$\begin{aligned} \text{де } X_1 &= \frac{\text{Гроші та їх еквіваленти}}{\text{Вартість активів}} = \frac{A_{1160} + A_{1165}}{A_{1300}}; \\ X_2 &= \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Гроші та їх еквіваленти}} = \frac{\Phi_{2000}}{A_{1160} + A_{1165}}; \\ X_3 &= \frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2190}}{A_{1300}}; \\ X_4 &= \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Pi_{1595} + \Pi_{1695}}{A_{1300}}; \\ X_5 &= \frac{\text{Необоротні активи}}{\text{Власний капітал}} = \frac{A_{1095}}{\Pi_{1495}}; \\ X_6 &= \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Чистий дохід}} = \frac{A_{1095}}{\Phi_{2000}}. \end{aligned}$$

Якщо: $Z_{ч} < 0,50$, то підприємство має стійкий фінансовий стан, якщо $Z_{ч} > 0,50$, то підприємству загрожує банкрутство.

Модель О.О. Терещенко:

$$Z = 1,04 * x_1 + 0,75 * x_2 + 0,15 * x_2 + 0,42 * x_4 + 1,8 * x_5 - 0,063 * x_6 - 2,16, \quad (5.19)$$

$$\text{де } X_1 = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} = \frac{A_{1195}}{П_{1695}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Вартість пасивів}} = \frac{П_{1495}}{П_{1900}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2000}}{A_{1300}};$$

$$X_4 = \frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід}} = \frac{\Phi_{2190}}{A_{1300}};$$

$$X_5 = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість активів}} = \frac{\Phi_{2350(2355)}}{A_{1300}};$$

$$X_6 = \frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Позиковий капітал}} = \frac{\Phi_{2000}}{П_{1595} + П_{1695}}.$$

$Z < -0,55$ – фінансовий стан підприємства є незадовільним (воно перебуває в фінансовій кризі або ж під загрозою такої);

$-0,55 \leq Z \leq 0,55$ – однозначних висновків щодо якості фінансового стану зробити не можна, потрібен додатковий експертний аналіз;

$Z > 0,55$ – фінансовий стан підприємства є задовільним.

Якщо величина Z_{Te} більша за 0,55, то фінансовий стан підприємства вважається задовільним, а якщо менша -0,55, то підприємство перебуває в фінансовій кризі або ж під її загрозою. Проміжок від -0,55 до 0,55 становить так звану «зону невизначеності», тобто потрібен додатковий експертний аналіз.

6 ПІДБІР ЛІТЕРАТУРИ, СТАТИСТИЧНОЇ ТА ІНШОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Після ознайомлення з темою розрахунково-графічної роботи здобувач вищої освіти переходить до підбору та вивчення літературних джерел, що потребує такої послідовності:

- закони та законодавчі акти України;
- інструкції, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Національного банку України та інших відомств;
- підручники, монографії, брошури, статті тощо.

Частину основної літератури можна скласти, користуючись списками літератури, які містяться у програмі навчального курсу. Друга частина – добирається за допомогою системного каталогу в бібліотеці університету. При цьому в першу чергу слід використовувати літературу останніх років видання.

У процесі виконання розрахунково-графічної роботи здобувач вищої освіти

повинен постійно консультиватись з науковим керівником.

У розрахунково-графічній роботі здобувачі вищої освіти повинні показати глибоку теоретичну підготовленість, вірне розуміння ними економічної основи розглянутих питань, вміння узагальнювати літературні джерела, самостійно систематизувати, аналітично обробляти практичні матеріали, пов'язувати теоретичні положення з життям, сформулювати і обґрунтувати відповідні висновки. На другому етапі написання РГР слід приступити до підбору звітних й інших матеріалів, які характеризують діяльність обраного підприємства, на підставі яких виконується розрахунково-графічна робота.

На третьому етапі розробляються форми аналітичних таблиць, вносяться в них дані і обробляються. По одержаним результатам робляться попередні висновки.

Четвертий етап написання розрахунково-графічної роботи – узагальнення наявних матеріалів, розробка шляхів зменшення ймовірності банкрутства підприємства, напрямів удосконалення фінансової діяльності підприємства, спрямованих на покращення господарської діяльності.

7 ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Текст роботи повинен бути написаний на одній сторінці стандартного білого аркуша формату А4 з дотриманням таких розмірів полів: ліве – не менше 25 мм, праве – не менше 15 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Не допускається виділення поля будь-якими рамками. Текст роботи, заголовки, таблиці, рисунки, додатки повинні бути надруковані чорнилом одного кольору.

На титульній сторінці необхідно вказати назву університету, інституту, кафедри, назву дисципліни і тему роботи, а також прізвище, ім'я та по-батькові автора роботи і наукового керівника (додаток Б).

Наступна сторінка – зміст, в якому наводиться назва окремих питань та вказується сторінка (додаток В).

Структурні частини роботи (зміст, вступ, розділ 1, розділ 2, висновки, перелік посилань та додатки) необхідно розпочинати з нової сторінки.

Основні вимоги до оформлення розрахунково-графічної роботи подано в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Вимоги до оформлення розрахунково-графічної роботи

Зміст записів	Норма
1	2
Оформлення тексту	
<p>Заголовки структурних частин розрахунково-графічної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ» друкують великими літерами, жирним шрифтом, по центру рядка.</p>	
<p>Номер розділу ставлять після слова розділ, наприклад, РОЗДІЛ 1 (жирним шрифтом), після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) жирним шрифтом, з абзацного відступу в підбір до тексту. Крапку в кінці заголовка не ставлять.</p>	
<p>Відстань між назвою структурної частини та назвою підрозділу має становити один рядок. Відстань між заголовком і текстом має становити один рядок, попереднім текстом і наступним заголовком – два рядки. Відстань між рядками заголовка приймають такою, як у тексті.</p>	
<p>Кожну структурну частину РГР треба починати з нової сторінки, але остання сторінка розділу повинна бути заповнена не менше ніж на дві третіх.</p>	
<p>По тексті роботи не допускаються скорочення слів, за винятком загальноприйнятих. Не використовувати в тексті виділення жирним шрифтом (крім вступу, назв розділів, підрозділів та таблиць) і курсивом (крім слова «Таблиця» і «Продовж. табл.»).</p>	
Нумерація сторінок цифрою	Правий верхній кут без рисок і крапок. Нумерація починається зі змісту роботи.
Оформлення таблиць	<p>Нумерація - послідовно за кожним розділом: 2.1; 2.2; і т.д. Розміщення – праворуч на сторінці над назвою таблиці, незалежно від орієнтації сторінки.</p> <p>Нумерують таблицю один раз над першою її частиною. При цьому слово «<i>таблиця</i>» пишеться <i>курсивом</i> і ставиться її номер, в кінці номера крапка не ставиться. Над іншими частинами (в разі переносу на другу сторінку) пишуть слова «<i>Продовження таблиці</i>» і вказують номер таблиці, а також наводять додатковий рядок з номерами граф таблиці. Назву таблиці наводять по центру рядка з великої літери жирним шрифтом, в кінці назви таблиці крапку не ставлять. Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки з малих літер. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.</p>
Оформлення рисунків (схем)	<p>Нумерація - послідовно за кожним розділом (внизу) під рисунком (схемою): 2.1; 2.2; 2.3 і т.д. Назва рисунку - малими літерами (крім першої великої) по центру рядка, в кінці назви рисунку крапку не ставлять. Наприклад: Рис. 1.1. Назва...</p> <p>Рисунок відокремлюють від подальшого тексту роботи вільним рядком.</p>
Оформлення додатків	<p>Додатки оформляють як продовження роботи упорядку появи посилань у тексті роботи.</p> <p>Додатки слід позначати великими літерами української абетки за винятком літер: Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.</p>

Оформлення формул	<p>Нумерація - послідовно за кожним розділом в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера.</p> <p>Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнту треба подавати з нового рядка.</p> <p>Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. У кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.</p> <p>Наприклад:</p> $PK = OA - PZ, \quad (2.4)$ <p>де РК – робочий капітал; ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання.</p>
ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ЦИТУВАННЯ ТА ПОСИЛАННЯ НА ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	
Посилання в тексті на таблиці	На всі таблиці розрахунково-графічної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено. Наприклад: «... у табл. 1.2».
Посилання в тексті на ілюстрації	Вказують порядковий номер ілюстрації в роботі. Наприклад: «рис. 1.2». Ілюстрації у РГР повинні бути: по тексту – чорним по білому, в додатках – можливо кольорові.
Посилання в тексті на формули	Вказують порядковий номер формули в роботі. Наприклад: «у формулі (2.1)».
Посилання в тексті на перелік посилань	Зазначається порядковий номер за переліком посилань, в квадратних дужках. Наприклад: «... у працях [10-14] ...», або [15, с. 45-46] (якщо в тексті вказана дослівно теза чи якісь показники).
ВИМОГИ ДО ПОДАННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
Черговість подачі переліка джерел	В алфавітному порядку прізвищ авторів або заголовків.

Правила оформлення бібліографічного опису у списку джерел наведено в табл. 7.2.

Таблиця 7.2

Правила оформлення бібліографічного опису у списку джерел

Характеристика джерел	Приклад оформлення
1	2
Книги: Один автор	Бердар М.М. Фінанси підприємств : навч. посібн. / М.М. Бердар. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
Два автори	Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посібн. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 432 с.

Три автори	Кузенко Т.Б. Фінанси підприємств : конспект лекцій для студ. усіх спец. всіх форм навчання / Т.Б. Кузенко, Є.Ю. Кузькін, Н.В. Сабліна. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 168 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В.В., Кисляченко М.Ф., Лобастов І.В., Нечипорук А.А.]. – К. : НДІ "Укragропромпродуктивність", 2006. – 106 с.
П'ять і більше авторів	Психологія менеджмента / [Власов П.К., Липницький А.В., Луцихина І.М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Х. : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.
Без автора	Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб. наук. праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.
Багатотомний документ	Бондаренко В.Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В.Г. Бондаренко, І.Ю. Канівська, С.М. Парамонова. – К. : НТУУ "КПІ", 2006. – 125 с.
Матеріали конференцій	Тарасенко А.В. Стан та перспективи розвитку агропромислового сектору Чернігівщини / А.В. Тарасенко // Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 19-20 квітня 2013 року). – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. Т. 1. Технічні та економічні науки. – С. 350-353.
Словники	Тимошенко З.І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З.І. Тимошенко, О.І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.
Законодавчі та нормативні документи	Медична статистика: зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В.М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).
Дисертації	Макарова Ю.Л. Формирование и развитие технической инфраструктуры растениеводства: дис. ... к.е.н.: 08.00.05 / Макарова Юлия Леонидовна. – Орел, 2015. – 153 с.
Автореферати дисертацій	Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 „Автоматиз. системи упр. Та прогрес. інформ. технології” / Нгуен Ші Данг. – К., 2007. – 20 с.
Електронні ресурси	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua .
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	Тімарцев О.Ю. Методичні аспекти реструктуризації інфраструктури підприємства великого міста промислового регіону / О.Ю. Тімарцев, С.О. Маковецький // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 2 (2). – С. 57-78.

8 РЕЦЕНЗУВАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ, ЇЇ ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Робота повинна бути подана на кафедру в суворій відповідності до зазначеного терміну. Потім вона рецензується керівником протягом тижня.

Рецензування розрахунково-графічних робіт, які були представлені на кафедру з порушенням термінів здачі, здійснюється в залежності від наявності вільного часу у керівника та конкретними строками не обмежується.

При отриманні негативної рецензії розрахунково-графічна робота повинна бути переписана знову з урахуванням зауважень та вимог рецензента. Всі зауваження здобувач вищої освіти повинен врахувати та допрацювати, а також занести відповідні зміни в її зміст та оформлення.

Критерії оцінки якості розрахунково-графічної роботи наведені в таблиці 8.1.

Таблиця 8.1

Критерії оцінки якості розрахунково-графічної роботи

Вид роботи	Форма контролю	Кількість балів
Програмна частина	1. Відповідність умовам завдання	0... 5
Пояснювальна записка	1. Обґрунтованість розрахунків	0... 15
	2. Повнота аналізу та висновків щодо отриманих даних	0... 20
	3. Відповідність оформлення вимогам	0... 5
	4. Своєчасність виконання	0... 5
Захист РГР	Самостійність виконання (відповіді на запитання)	0... 10
Разом		0... 60

Здобувачі вищої освіти, що не виконали розрахунково-графічну роботу до іспиту з дисципліни не допускаються.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Аранчій В.І., Чумак В.Д., Бражник Л.В. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., розшир. та доповн. Полтава: РВ ПДАА, 2018. 350 с.
2. Біла О.Г. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О.Г. Біла. – К. : Ліра-К, 2018. – 384 с.
3. Гриб С.В. Фінанси підприємств в таблицях та схемах : навч. посіб. / С.В. Гриб. – К. : Ліра-К, 2015. – 224 с.
4. Гриценко Л.Л. Фінанси підприємств: практикум : навч. посіб./ Л.Л. Гриценко, О.В. Дейнека, І.М. Боярко. – Суми : Університетська книга, 2015. – 285 с.
5. Данілов О.Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посібник / О.Д. Данілов, Т.В. Паєнтко – Київ : Центр учбової літ-ри, 2011. – 256 с.
6. Лепейко Т.І. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Т.І. Лепейко, О.М. Миронова, Т.П. Близнюк. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 248 с.
7. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств : підручник / О.О. Непочатенко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 504 с.
8. Нікола С.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / С. О. Нікола; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : ОНУ, 2020. – 205 с.
9. Онисько С.М. Фінанси підприємств : підручник / С.М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2014. – 368 с.
10. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств: Підручник. – 9-ме вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2018. – 519 с.
11. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств : підручник / Р.А. Слав'юк. –К. : Знання, 2010. – 550 с.
12. Тарасенко І.О. Фінанси підприємств : підручник / І.О. Тарасенко, Н.М. Любенко. – К. : КНУТД, 2015. – 360 с.
13. Філімоненко О.С. Фінанси підприємств : підручник / О.С. Філімоненко, Д.І. Дема. – К. : Алетра, 2009. – 496 с.
14. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 402 с.
15. Фінанси підприємств : підручник / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 6-те вид., переробл. та доповн. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2013. – 519 с.
16. Фінанси підприємств. Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальностей 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування» / укладачі В.В. Зубченко, Л.М. Гутко. Біла Церква: БНАУ, 2020. 106 с.
17. Фінанси підприємств: підручник / О.Б. Курило, Л.П. Бондаренко, О.Й. Вівчар, О.М. Чубка. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. – 340 с.
18. Фінанси підприємств : підручник / Н.О. Власова, В.А. Міщенко, Т.В.

П'ятак, Т.І. Кочетова, А.В. Котлярова; за наук. ред. проф. Н.О. Власової. – Х.: Світ книг, 2018. – 437 с.

19. Фінанси підприємств: навч. посібник : практикум / Н.О. Власова, Т.В. П'ятак, Т.І. Кочетова; за наук. ред. проф. Власової Н.О.– Х.: Світ книг, 2020. – 312 с.

20. Шило В.П. Фінанси підприємств : теорет.-практ. посіб. / В.П. Шило, С.Б. Ільїна, В.В. Барабанові, І.І. Криштоп. – [2-ге вид.]. К. : Кондор, 2011. – 429 с.

21. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н.Б. Ярошевич. – К. : Знання, 2012. – 341 с.

Допоміжна література

1. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник [за заг.ред. Т.О. Мулик] – К.: «Центр учбової літератури», 2020. – 288 с.

2. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій: навчальний посібник [за заг.ред. К. Ковальчук] – К.: «Центр учбової літератури», 2019. – 328 с.

3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.

4. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємств : Навчальний посібник / Л. А. Костирко, О.О. Терещенко, Р.О. Костирко, О.О. Серета. – Сєверодонецьк: вид.-во СНУ ім. В. Даля, 2019. – 466 с.

5. Глушенко В.В. Фінанси у рисунках, схемах і таблицях : навч. посіб. / В.В. Глушенко. – К. : Ліра-К, 2014. – 344 с.

6. Горьовий В.П., Ю.В. Біляк. Основи корпоративного управління. Навчальний посібник. К: Каравела, 2020. 372 с.

7. Данилюк М.О. Планування і контроль на підприємстві. Навч. посібник / М.О. Данилюк. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 328 с

8. Кальченко О.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О.М. Кальченко, О.В. Шишкіна. – Чернігів: Видавець Брагинець О.В., 2018. – 524 с.

9. Кальченко О.М., Шишкіна О.В. Фінансовий аналіз:теорія і практика (у схемах і таблицях): навч. посіб. / О.М. Кальченко, О.В. Шишкіна. – Чернігів: Видавець Брагинець О.В., 2019. – 436 с.

10. Карпунь І.Н. Санація підприємств. Навч. посібник/ І.Н. Карпунь. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 448 с.

11. Квасницька Р.С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. Навч. посібник / Р.С. Квасницька Р.С. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 632 с.

12. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика : навч. посіб. / Д.І. Коваленко. – К. : Ліра-К, 2013. 578 с.

13. Михайловська А.М. Банківські операції : навч. посіб. / А.М. Михайловська. – К. : Ліра-К, 2014. – 648 с.

14. Онисько С.М. Податкова система. Згідно нового Податкового кодексу України станом на 01 січня 2013 року : підручник / С.М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2014. – 352 с.

15. Онисько С.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : підручник / С.М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2014. – 264 с.

16. Олійник О.В. Податкова система. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2018. – 456 с.
17. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності. Навч. посібник / О.В. Портна, Н.Ю. Єршова. – Вид-во «Магнолія 2006», 2018. – 312 с.
18. Петришин Л.П. Звітність підприємств. Навч. посібник / Петришин Л.П., Сиротюк Т.В. – Вид-во «Новий світ – 2000», 2018. – 440 с.
19. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. – Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. – 402 с.
20. Скоморович І.Г. Банківські операції : навч. посіб. / І.Г. Скоморович. – К. : Ліра-К, 2014. – 484 с.
21. Управління фінансами суб'єктів господарювання : практикум : навч. посіб. / А.П. Вожжов, С.В. Сорокіна, І.В. Колесова та ін.; за ред. А.П. Вожжова. – К. : Знання, 2014. – 324 с.
22. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 416 с.
23. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Партин Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки 2018.-388 с.
24. Фрадинський О. Основи оподаткування : навч. посіб. / О. Фрадинський. – К. : Ліра-К, 2015. – 340 с.
25. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : підручник / В.М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2013. – 375 с.
26. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І.О. Школьник. – К. : Ліра-К, 2015. – 301 с.
27. Штангрет А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. / А.М. Штангрет, В.В. Шляхетко, О.Б. Волович. – К. : Знання, 2012. – 374 с.
28. Ярошевич Н.Б. Фінанси: Навчальний посібник / Н.Б. Ярошевич, І.Ю. Кондрат, М.В. Ливдар – Львів: Видавництво “Простір-М”, 2018. – 298с.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Фінанси підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=6722>
2. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». – Режим доступу: <http://library2.stu.cn.ua/>
3. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби фінансового моніторингу України – Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/>

ТЕМАТИКА РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНИХ РОБІТ

1. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування.
2. Безготівкові розрахунки на підприємстві та сфера їх застосування.
3. Фінансова звітність як інструмент фінансового аналізу й управління фінансами підприємства.
4. Організація фінансової діяльності на підприємстві в сучасних умовах.
5. Формування капіталу суб'єктів підприємницької діяльності.
6. Фінансова діяльність підприємства та підвищення її ефективності
7. Особливості фінансової діяльності малих підприємств.
8. Діагностика кризових явищ на підприємстві та шляхи їх подолання.
9. Непрямі податки й особливості їх впливу на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання.
10. Оподаткування підприємства та шляхи її оптимізації.
11. Фінансовий контролінг на підприємстві та напрями його удосконалення.
12. Система фінансових бюджетів підприємства та контроль за їх виконанням.
13. Формування чистого прибутку підприємства і його використання.
14. Особливості обчислення та сплати податку на додану вартість.
15. Сутність оборотних коштів та їх організація на підприємстві.
16. Формування та розподіл прибутку на підприємствах в сучасних умовах.
17. Перспективне та поточне фінансове планування на підприємстві
18. Фінансова криза на підприємстві та причини її виникнення.
19. Реалізація програми фінансової санації підприємства.
20. Грошові надходження підприємств та напрями їх оптимізації.
21. Формування та розподіл прибутку підприємств.
22. Кредитування підприємств.
23. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів.
24. Залучений капітал підприємства, шляхи формування і використання
25. Амортизаційна політика підприємства та її вплив на формування фінансових ресурсів.
26. Фінансове планування на підприємстві.
27. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення.
28. Платоспроможність підприємств та шляхи їх вдосконалення.
29. Дивідендна політика підприємства та напрями її удосконалення.
30. Оптимізація руху грошових коштів підприємства.
31. Інвестиційні ресурси підприємств і джерела їх формування.
32. Фінансовий лізинг як форма залучення інвестиційних ресурсів на підприємство.
33. Комплексна оцінка дебіторської і кредиторської заборгованості та шляхи поліпшення розрахунково-платіжної дисципліни.
34. Шляхи та резерви підвищення прибутковості підприємства.
35. Фінансова оцінка кредитоспроможності підприємства-позичальника.
36. Бюджетування та контролінг на підприємстві.
37. Державне регулювання фінансової діяльності підприємств.
38. Лізинг, як довгострокове кредитування підприємства.

39. Ефективність використання оборотних засобів підприємств.
40. Бізнес-план як складова фінансового планування підприємств.
41. Оцінка фінансового стану підприємств.
42. Власний капітал та шляхи його збільшення в умовах ринкових перетворень.
43. Формування основних засобів підприємств.
44. Особливості небанківського кредитування підприємств.
45. Фінансове забезпечення санації підприємств.
46. Касова робота на підприємстві: особливості організації та напрями удосконалення.
47. Акцизне оподаткування і його роль у ціноутворенні.
48. Собівартість продукції та шляхи зниження.
49. Місцеві податки, що їх сплачує підприємство.
50. Кредитування суб'єктів малого підприємництва.

ПРИКЛАД ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНА РОБОТА**З ДИСЦИПЛІНИ ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ**

НА ТЕМУ: «ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ
ФОРМУВАННЯ (назва Вашої теми)»

Здобувач вищої освіти ___ курсу групи _____
галузі знань 07 – «Управління та
адміністрування»
спеціальності 072 – «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

_____
Керівник: (прізвище та ініціали)

_____
(вчене звання, науковий ступінь, посада)

_____
(прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

ПРИКЛАД ЗМІСТУ**ВСТУП****РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА
ДЖЕРЕЛ ЇХ ФОРМУВАННЯ**

1.1 Сутність, структура та класифікація фінансових ресурсів підприємства

1.2 Джерела формування і напрямки використання фінансових ресурсів

1.3 Механізм управління фінансовими ресурсами підприємства

**РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИ-
ЄМСТВА**

2.1 Загальна фінансово-економічна характеристика підприємства (об'єкта дослідження)

2.2 Експрес-діагностика фінансового стану підприємства (об'єкта дослідження)

ВИСНОВКИ**ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ****ДОДАТКИ**